

Dorpsstraat 7
2712 AB Zoetermeer

port betaald
Zoetermeer

't Seghen Waert

jaargang 16 nummer 3

juli 1997

verenigingsblad van het Historisch genootschap
Oud Soetermeer

Historisch genootschap Oud Soetermeer

Bestuur

dhr. R. Grootveld, voorzitter

Bernhardstraat 3, 2712 CP Zoetermeer
tel. (079) 316 56 54

dhr. B.F. Tuinstra, secretaris

Voorweg 144, 2716 NK Zoetermeer
tel. (079) 321 35 41

dhr. H.B. Huurman, penningmeester
Edelsteensingel 172, 2719 RC Zoetermeer
tel. (079) 362 17 30

mevr. P.E. Vijverberg (A.W.Z.)
Stekelbaarsloot 35, 2724 AR Zoetermeer
tel. (079) 331 65 52

dhr. C.A.M. Klein (G.W.Z.)
Tijberg 55, 2716 LK Zoetermeer
tel. (079) 351 44 55

dhr. J.W. Dreise (I.S.V.)
Beveland 4, 2716 CP Zoetermeer
tel. (079) 321 02 32

Redactie

mevr. C.J. Moerman-van Voorst
Dublinstraat 253, 2713 HT Zoetermeer
tel. (079) 352 14 88

mevr. P.E. Vijverberg
Stekelbaarsloot 35, 2724 AR Zoetermeer
tel. (079) 331 65 52

Ledenadministratie

dhr. E.W. van den Burg
Fr. Hendriklaan 32, 2712 EE Zoetermeer
tel. (079) 316 48 58

Archief

mevr. J.M.C. Huisman-Aaftink
Bernhardstraat 2, 2712 CS Zoetermeer
tel. (079) 316 31 79

Contactpersonen werkgroepen

Archeologische werkgroep

dhr. P.J.M. van Domburg
Hickoryhout 9, 2719 JR Zoetermeer
tel. (079) 361 47 37

Genealogische werkgroep

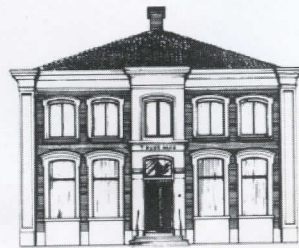
mevr. M.E. Vijverberg-Kalkema
Stekelbaarsloot 35, 2724 AR Zoetermeer
tel. (079) 331 65 52

Interviewgroep Sprekend Verleden

dhr. E.W. van den Burg
Fr. Hendriklaan 32, 2712 EE Zoetermeer
tel. (079) 316 48 58

Historisch Museum 't Oude Huis

mevr. J.C.H. van der Ploeg, conservator
maandag t/m donderdag 9.00 tot 16.00 uur
Dorpsstraat 7, 2712 AB Zoetermeer
tel. (079) 316 47 35
openingstijden: woensdag-, zaterdag- en
zondagmiddag van 13.00 tot 16.00 uur

't Seghen Waert is een uitgave van het
Historisch genootschap Oud Soetermeer.
Het blad verschijnt vijf maal per jaar.

ISSN: 1384-7260

Inhoud

Van de redactie	1
Van de bestuurstafel	2
Activiteitenkalender	3
Ledenbestand	4
't Oude huis — 't nieuwe huis	5
Genealogie en heraldiek	6
Sprekend verleden, in gesprek met Piet Bos, Pzn	7
De levensboom	14
'Met de bloote pallas'	16
Catootje	19
Nieuw Boek: 'Over de Reguliersdam'	21
Financiën 1996	22

Van de redactie

Hoewel dit laatste nummer voor de zomer niet zo dik is als de vorige keer, kunnen wij u toch een hoop nieuwtjes brengen. Zo kan ik zeggen dat de vereniging een nieuw record heeft gevestigd. Op dit moment telt onze vereniging maar liefst 1025 leden! Ook de eerste gezinsleden worden langzaam maar zeker aangemeld.

De vele activiteiten van de voorgaande maanden waren alle een groot succes. Zo trokken de dia—avond over de Voorweg en de fiets—excursie door de Meerpolder veel bezoekers en deelnemers. Ook in het najaar zullen weer vele activiteiten georganiseerd worden waarbij het bestuur u van harte welkom heet, bijvoorbeeld op de Open Monumentendag op 13 september. Houdt deze dag alvast vrij in uw agenda, want er worden vele activiteiten georganiseerd die beslist de moeite van het bezoeken waard zijn.

Ik wens u alvast een warme, mooie zomer en veel leesplezier in dit nieuwe nummer!

Petra Vijverberg

Van de bestuurstafel

In het vorige nummer van 't Seghen Waert kon ik U melden dat het bestuur een vertegenwoordiger heeft benoemd in de stuurgroep die de realisering van de nieuwbouw aan het museum begeleidt. De eerste resultaten hiervan zijn reeds nu merkbaar. Op bladzijde 5 van dit blad zet onze vertegenwoordiger de heer Hesselink (en niet Hesseling zoals ik de vorige keer abusievelijk schreef) de stand van zaken met betrekking tot de nieuwbouw uiteen.

U heeft in het vorige verenigingsblad eveneens kunnen lezen dat leden van Oud Soetermeer op vertoon van hun lidmaatschapspasje gratis toegang hebben tot molen De Hoop. In verband met het 100-jarig bestaan van de molen heeft het bestuur van Oud Soetermeer besloten om de stichting Molen De Hoop als ondersteuning voor het onderhoud van dit Zoetermeerse monument een gift van f 500 te doen. Deze gift werd op 14 mei door de heer Grootveld op symbolische wijze overhandigd aan de voorzitter van de stichting. Het bestuur van Oud Soetermeer hoopt dat de molen ook in haar tweede eeuw één van Zoetermeers mooiste monumenten zal blijven.

Een monument dat een minder zonnige toekomst wacht is de fabriekshal aan de Bijdorplaan 1. Deze hal, die kort na de oorlog werd gebouwd en waarin dakspanten uit het begin van deze eeuw zijn verwerkt staat op de nominatie om gesloopt te worden. Al meer dan een jaar spannen enkele organisaties waaronder Oud Soetermeer zich in om deze hal die deel uitmaakt van het schaarse Zoetermeerse industriële erfgoed te behouden. Helaas mocht deze inspanning niet baten. Kort geleden werd door de gemeenteraad de laatste strohalm, het voorstel om in het fabrieksgebouw een kunsthall te vestigen afgewezen. Het pand zal naar alle waarschijnlijkheid binnenkort gesloopt worden in het kader van de herinrichting van het gebied tussen de Bijdorplaan, de Vlamingstraat en de Van Leeuwenhoeklaan.

Lichtpuntje hierbij is dat de gemeente heeft toegezegd zich te zullen inspannen om de monumentale dakspanten te behouden en elders een bestemming te geven — wellicht binnen de herinrichting van het gebied rond station Centrum-West. Dit laatste is een toepasselijke optie, aangezien de spanten gedeeltelijk afkomstig zijn van de herbouw in 1906 van het in 1904 afgebrande station van Zoetermeer-Zegwaard (ter hoogte van het huidige station Zoetermeer-Oost).

Activiteitenkalender

- za 28 juni   Uitreiking boek Over de Reguliersdam in de tuin van 't Oude Huis, 11.00 uur, zie pagina 21.
- za 13 september   Open Monumentendag ; dit jaar in het teken van 'scholen'.
- za 27 september   Delflanddag 1997, georganiseerd door de G.W.Z., Stedelijk College Zoetermeer, Van Doornenplantsoen 1, 11.00 tot 16.00 uur.
- wo 26 november   Najaarsledenvergadering in het Parochiehuis aan de Dorpsstraat 18b.

Toelichting 27 september

Dit jaar organiseert de Genealogische Werkgroep Zoetermeer de zesde Genealogische Delflanddag. Deze wordt gehouden op 27 september 1997 van 11.00 tot 16.00 uur in het Stedelijk College Zoetermeer locatie Seghwaert. Ook dit jaar doet weer een aantal groeperingen op historisch en genealogisch gebied mee, te weten:

- N.G.V. afdeling Delfland
- N.G.V. landelijke dienst informatie en promotie (DIP)
- N.G.V. afdeling heraldiek i.s.m. de afdeling heraldiek van de afdeling Delfland
- N.G.V. contactdienst
- Genealogische Vereniging 'Prometheus'
- Studiegroep Genealogie 'Westland' (S.G.W.)
- Gezamenlijke Historische groepen Delfland
- Historische Kring Benthuizen
- Historisch Genootschap 'Oud Pijnacker'
- Genealogische Werkgroep Zoetermeer (G.W.Z.)
- Werkgroep Genealogisch Onderzoek Duitsland (onder voorbehoud)

Verder zijn er stands van de genealogische computerprogramma's HAZADATA en PRO-GEN.

Tijdens de dag zullen er lezingen worden gehouden. Nadere gegevens hierover zijn op dit moment nog niet bekend, deze worden in de plaatselijke pers bekendgemaakt.

Het adres van het Stedelijk College is van Doornenplantsoen 1, wijk 22. De toegang is f 2,50. Nadere informatie is te verkrijgen bij mevr. M.E. Vijverberg-Kalkema, tel. 079-331 65 52 of per E-mail: Kalkema@stad.dsl.nl

Ledenbestand

Wij heten de volgende nieuwe leden hartelijk welkom in onze vereniging:

S. de Elfsen, Schenkelweg 57, Zoeterwoude

Mw K. Groos–Overbeeke (gezinslid), Florazoom 33

H.M.A. van Haastert, Florence Nightingalestraat 3, Rijswijk

J.H. van Haastert, Withuijsstraat 67, Den Haag

Mw H.M.A. van Haastert–Van Leeuwen, Beverweerdstraat 34, Den Haag

A.J.J. Jansen Voorweg 91 b

J. de Jonge, Okanhout 12

P.J.J. Houtman (gezinslid), Eerste Stationsstraat 156

Mw L. Klos, Voorweg 214

W. Romeijn, Koninginnegracht 119 b, Den Haag

Mw C. Seldenthuis–Janssen, Zijde 150, Boskoop

Mw T. van der Sman, Voorweg 202

J.M. Stoutjesdijk, Nassaulaan 12

L.E. Rombouts, De Ruyterstraat 108

L.J. Veerman, Potgieterstraat 16

R. Vis, Velddreef 308

Mw B. Visser–Meinsma, Zegwaartseweg 116

Rekening houdend met zeven opzeggingen telde Oud Soetermeer eind mei 1025 leden.

De dia–avond over de Voorweg leverde zes nieuwe leden op; en dan was er verder een verenigingslid, dat blijkbaar zo enthousiast over onze activiteiten heeft verteld, dat hij drie nieuwe (familie)leden kon melden.

Kopij voor het september–nummer van 't Seghen Waert

Wilt u zo vriendelijk zijn om uw kopij voor het volgende nummer van 't Seghen Waert vóór 16 augustus 1997 in te leveren bij mevr. C.J. Moerman–van Voorst, Dublinstraat 253, 2713 HT Zoetermeer.

't Oude huis — 't nieuwe huis

R. Hesselink

In het verleden hebben velen een bezoek gebracht aan de Oudheidkamer aan de Julianalaan. Het knusse van dit kleine museum was met name een reden om naar de tentoonstellingsruimte te komen. Zowel de exposities omtrent lokale historie als de verschillende thema-tentoonstellingen konden op een geïmproviseerde wijze aan eenieder worden getoond. Met veel inspanning is uit de Oudheidkamer het Historisch Museum 't Oude Huis voortgekomen. Hierdoor konden voor het eerst exposities op een wat ruimere schaal worden tentoongesteld. Exposities en thema-tentoonstellingen die aansluiten op het moderne karakter van Zoetermeer. Nostalgisch terugkijken is voor een museum vaak het meest makkelijk, maar het beleid van koppeling van de historie aan een moderne zich ontwikkelende stad, zijn voor de bezoekers aantrekkelijke uitgangspunten gebleken. Stijgende bezoekersaantallen zijn de beloning geworden voor het museum en tevens een stimulans om in de toekomst verder te gaan met dit beleid.

Toch blijven er wensen voor verdere uitbreiding van het museum over. Reeds in 1995 zijn de administratieve fundamenten gelegd voor een uitbreiding die niet alleen een wens is, maar zelfs een 'must' is gebleken. Om de steeds weer stijgende bezoekersaantallen te blijven interesseren moet een uitbreiding op een zo snel mogelijke manier worden gerealiseerd. Ook een verbeterde technische inrichting van het museum is noodzakelijk om in de toekomst interessante collecties binnen de muren te kunnen halen

De eerste ontwerpen voorzien in een goede entreerimte met garderobe, een ontvangstruimte voor ons publiek, een prachtige grote geconditioneerde tentoonstellingsruimte, aangepaste verlichting, een kantoor en een invalideningang en -toiletten. Deze plannen worden momenteel naar de diverse gemeentelijke afdelingen gestuurd voor het verkrijgen van de verschillende vergunningen.

De gemeente zelf heeft ook vertrouwen in de toekomst van een vernieuwd museum. Zeker als men weet dat de gemeentelijke budgetten steeds verder worden teruggedraaid, is het zeker een fantastische stimulans te weten dat de gemeente ruim f. 220.000,- subsidie verleent, op een totaalbudget van ruim f. 820.000,-. Uit de toezeggingen uit een eerste actie naar stichtingen en fondsen is een resultaat gekomen van ruim f. 100.000,-. Er is echter nog een bedrag van f. 500.000,- te kort. Voor het grootste deel van dit bedrag zullen door een professioneel sponsorbureau meerdere fondsen en stichtingen worden

benaderd. Tevens zal een beroep worden gedaan op het Zoetermeerse bedrijfsleven. Een bouwstenenactie naar het publiek moet het totaal tot een sluitend geheel maken.

Van de reeds eerder gestarte bouwstenenactie zijn de eerste resultaten nu langzaam zichtbaar. Hoewel het museum zich realiseert dat de bedragen die hiermee gemoeid zijn vaak lager liggen dan de donaties uit fondsen, stichtingen en het bedrijfsleven, is het museum zeer dankbaar voor de vaak uit het hart gegeven kleinere en grotere bedragen.

Toch blijft er nog een groot bedrag over om binnen te halen en daarvoor hebben wij ieders steun hard nodig. Als u mee wilt werken met een buurt- en familie- of verjaardagsactie, bel het Museum en vraag naar Jouetta van der Ploeg. Zij zal u graag informatie geven om elk initiatief een succes te laten worden.

Iedereen die in meer of mindere mate heeft bijgedragen krijgt een mooie vermelding in 't nieuwe museum 't Oude Huis.

Genealogie en heraldiek

In 1997 zijn de volgende bijeenkomsten gepland:

Inloopavonden: Elke eerste maandagavond van de maand.

Vergaderavonden: 9 juni; 8 september en 10 november.

Leesavonden: Elke derde maandagavond van de maand, behalve de avonden waarop een vergadering is.

Alle bijeenkomsten zijn op maandagavond en beginnen om 20.00 uur in 't Oude Huis, Dorpsstraat 7. In de maanden juli en augustus zijn er geen bijeenkomsten.

Nadere inlichtingen:

Marjolijne Vijverberg-Kalkema, Stekelbaarsslot 35, 2724 AR Zoetermeer;
tel.: 079-331 65 52.

Sprekend verleden, in gesprek met Piet Bos, Pzn

M.C.J. Moers-de Vree, E.W. van den Burg

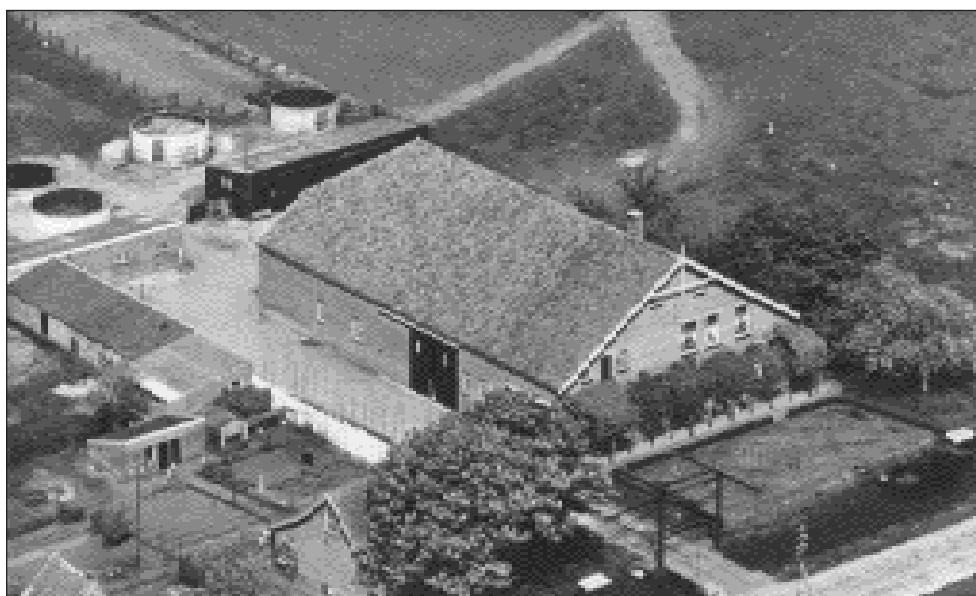
Onlangs hadden wij een uitgebreid gesprek met de heer Pieter Bos, geboren op 15 mei 1921 te Zoetermeer en thans wonende te Rhoon.

De heer Bos is opgegroeid op een boerderij aan de Voorweg, het pand dat nu bekend is onder de naam 'De Boerderij'. Hij kent de situatie van vóór en in de Tweede Wereldoorlog en hij heeft de ontwikkeling in landbouwmethodes en de mechanisatie meegemaakt. Voor de Interviewgroep is de heer Bos een belangrijke bron van informatie.

Enige onderdelen uit dit interview laten wij hier volgen.

Het geslacht Bos

Omdat de naam Bos in Zoetermeer veel voorkomt, hebben wij ons laten uitleggen hoe onze Piet — zullen we maar zeggen — moet worden geplaatst. Piet had zich heel goed voorbereid op de vragen die wij hem van tevoren hadden voorgelegd, zo ook op die betreffende zijn afstamming. Wij ontvingen een zeer uitgebreid overzicht betreffende de 'Bossen' in Zoetermeer dat teruggaat tot begin achttiende eeuw. Hij kondigde zich aan met: 'Ik ben een zoon van Piet van Bert. Dat wil zeggen van Piet Bos van Bert Bos, oftewel J.A.W. Bos'. En dat blijkt voor veel oorspronkelijke Zoetermeeders voldoende

Luchtfoto van de boerderij aan de Voorweg 146, thans 'De Boerderij'

om te weten om welke Bos het hier gaat en ze zeggen dan: 'Oh, dat is Piet Bos die in de vijftiger jaren naar Rhoon is gegaan om daar te gaan boeren'.

Piet vertelt verder over zijn afkomst: 'En uit ene Cornelis Bos met de geboortedatum 9 april 1781 is Marinus geboren, die ik min of meer beschouw als de stamvader van de Bossen aan de Voorweg. Hij is geboren op 31 januari 1827 en woonde Voorweg 115, de boerderij tegenover de slachterij van Westgeest. Mijn overgrootvader was Nederlands Hervormd en hij schijnt op een keer gezegd te hebben — onder welke omstandigheden weet ik niet — 'Ik plant de hele Voorweg vol met Bossen, met Gods hulp'. Die hulp heeft hij blijkbaar inderdaad gekregen, want zijn zes volwassen zonen werden allemaal 'op een boerderij gezet' aan de Voorweg of dicht in de buurt'.

Achterkleinzoon Piet kan er nog steeds zijn verwondering over uitspreken dat het Marinus is gelukt.

'Hoe is het nou mogelijk dat zo iemand als Marinus Bos zes zonen als boer geplaatst heeft gekregen. Dus in een betrekkelijk kort tijdsbestek. Waar is al dat land vandaan gekomen? Hoe is dat land vrij gekomen? Die geschiedenis ken ik niet. Daar hebben we nooit studie van gemaakt in onze familie. Dat leefde niet. Ons leven heeft voor een groot deel bestaan uit werken en slapen. Dus dat was niet aan de orde.'

Pacht of eigendom

'Volgens mij waren het aan de Voorweg overwegend pachtboerderijen en dan denk ik dat het ook geldt voor bijvoorbeeld de Rokkeveenseweg waar verschillende boerderijen van Nutricia stonden. Misschien dat aan de Zegwaartseweg wat meer boerderijen in eigendom waren. Maar wat ik nu zeg is heel globaal. Ik vermoed dat het eigendom hier niet zo sterk gold als waar ik nu woon, de Zuid-Hollandse eilanden.

Onze familie pachtte van de familie Jongerbloed. De oude heer Jongerbloed was zeilmaker in Leidschendam en hij is begonnen met boerderijen te kopen. Voor mij is meer bekend Abraham Jongerbloed uit Delft. Zij verpachtten zestien boerderijen in deze omgeving. Dat liep van de Rijndijk tot aan het Westland toe. Enkele van die boerderijen stonden aan de Voorweg, zoals die waar mijn grootvader boerde (Voorweg 105), waar de familie Vis woonde (Voorweg 125) en onze woning aan de Voorweg 146. Al die boerderijen kregen de naam 'Voorzorg'. En als je vraagt wat waren dat voor mensen, die landheren? Nou, ik zou zeggen: Heel gewone mensen, heel gewone mensen!

De landheer

'De landheer kwam eens of twee maal per jaar. Uit mijn herinnering weet ik dat mijn vader dan met hem rondreed. En als hij kwam, moesten wij aan de gang. We hadden een groot gestraat erf en dan zaten we dagen op ons knietjes

om alle onkruid uit te trekken. Het leek wel of de koningin op bezoek moest komen. Niet dat hij dat eiste, maar dat leefde zo. We waren gewoon onderdanig.

De landheer kwam ook wel kijken of alles er netjes bijlag, maar hij kwam vooral om te zien of er onderhoud nodig was. Als er geveerd moest worden, moesten wij opdracht geven aan Willem de Kater, dat was de schilder. En voor timmerwerk kwam Noordanus.

De landheren hadden alle zeggenschap over het polderbeleid, maar ze lieten het meestal over aan de pachters, de ingelanden. Die kregen dan volmacht om te stemmen. Mijn vader had veel volmacht, want hij stemde voor de familie Jongerbloed en zodoende kon hij ook in het polderbestuur komen.'

Het bedrijf

'We hadden een kleine veertig hectare land en het was een gemengd bedrijf met over het algemeen veel melkkoeien. De Voorweg kende veel meer melkkoeien dan de Zegwaartseweg. Er woonden aan de Voorweg alleen al vier melkrijders. Heel vroeger, en in de Tweede Wereldoorlog ook wel, reden ze met paard en wagen, maar anders met de auto.'

Piet Bos (links) gereed om de koeien te gaan melken. Rechts op de foto Goof Slob, één van de knechten.

Al heel jong moest Piet helpen melken, hij zat toen nog maar in de derde klas van de lagere school. Behalve de eigen werkkraft waren er altijd drie knechts en de kinderen van de boer moesten even hard en even lang werken als de knechts en ook in de werkkleding was geen verschil te zien. We hebben gehoord wat er het hele jaar rond gedaan moest worden in de akkerbouw, het zaaien, het maaien, het oogsten en het weer voorbereiden voor de volgende cyclus. En dan waren er wel eens problemen.

'In de dertiger jaren hadden ze een slechte vruchtwisseling, vond ik. We waren sterk gericht op wintertarwe en op peulvruchten. Maar dat leidde op den duur tot ziektes. Er kwamen aaltjes die de wortels van de planten aantastten en zo kon er een hele oogst verloren gaan, of in elk geval was er sprake van oogstderving. Dus van lieverlee gingen ze daar iets aan doen. Je kreeg een betere vruchtwisseling en je kreeg ook rassen die beter tegen ziektes bestand waren.'

Spoeling en pulp

Spoeling en pulp waren een paar elementen in het voerschema voor het vee. 'Spoeling kwam van de Gist- en Spiritusfabriek in Delft. Die kwam per schuit bij ons aan de Voorweg aan. Bij de Zegwaartseweg hebben ze volgens mij nooit spoeling gebruikt. Frans Stampraad was de spoelingschipper. Dan kwam hij met zo'n vlet aan met een handpomp erop en dan pompte hij de spoeling in van die houten goten waardoor het zo naar de koestal toeliep. Daar had je dan een spoelingput en daarin werd het opgeslagen. En dan had je een ketel spoeling, dat was een inhoudsmaat. Ik denk dat die term 'ketel' te maken had met de hoeveelheid die bij de Gist- en Spiritusfabriek in een ketel zat. Het was een restproduct. Vooral voor het mestvee was het een heel goede voeding. En dan hadden we nog de natte pulp. Dat was een restproduct van de suikerfabriek. Die kwam aan met een binnenschip in de Vliet en daar werd het overgeladen in een vlet en dan kwamen ze via de Molenvaart aan in Leidschendam, tot aan de hoek daar. Daar namen wij de vlet over en dat deden we met een paard. 's Ochtends vroeg werd je daar al heen gestuurd en dan pakte je met de lijn zo'n vlet op. Dat paard ervoor, een jaaglijn en dan ging je zo door het Wilsveen naar de Voorweg. Henk en Kees Vermeer en Huub Kouwenhoven, dat waren de drie schippers die voor ons de pulp vaarden. De pulp werd zo opgehaald en dan werd het met een kruitwagen uit de vlet weggekruid en opgeslagen in een put bij de boerderij. Dat ging altijd per last. Een last pulp, dat was twee ton.'

Varia

'Met Pasen werden eieren uitgedeeld aan het personeel. Als de oogst binnen was, werden er pannenkoeken gebakken. En Nopjes—Janhagel, dat waren van die grote koeken, die werden getrakteerd met het schoonmaken van de koestal en het was ook gebruikelijk dat er dan twee citroentjes geschonken werden. Bij de boerderij van Vieveen aan de Voorweg, recht tegenover de Hoeve Meerzicht, lag een woonboot en daar woonde Jan Arbouw. Hij was ketellapper en in mijn jeugd gingen we als we een kapotte pan of ketel hadden naar hem toe.

En dan had je Tinus van Dorp, dat was de wegwerker. Hij moest zorgen dat de grindweg vlak bleef en vrij van paardenmest. In het algemeen gesproken was hij voor het onderhoud van de Voorweg.'

De heer Bos bleef vertellen, maar voor hier tenslotte een aardige anekdote: 'Als je naar Zoetermeer ging, kon het wel eens gebeuren dat je onderweg een zeug tegenkwam, die liep dan langs de heiningkant, zoals we dat noemden. Piet van der Bosch en Van Haastert hielden varkens en dan stuurden ze een zeug zonder begeleiding naar de beer! Ze deden het hok open en de zeug ging dan uit zichzelf naar de beer bij Jan Groenewegen aan de Hoge Woning. Niet te geloven! Dat gebeurde vroeger. Dan kwam je een zeug tegen en dan dacht je, oh, die gaat naar de beer.'

Piet Bos Sr. (1896-1950).

Boerderij Weltevreden van de gebroeders Leen en Jac. Bos aan de Voorweg 192. Deze boerderij is afgebroken. Op de grond die bij de boerderij hoorde heeft de AWZ in 1996 de resten van een katholieke schuurkerk opgegraven.

Deze boerderij is afgebroken in 1992. Tegenwoordig is op deze plaats het tuincentrum Intratuin gevestigd.
katholieke schuurkerk opgegraven.

De levensboom

A.J. Krijgsman

Reeds vanaf de vroegste tijden heeft het begrip 'levensboom' de mensheid beziggehouden. Uit afbeeldingen blijkt dat talloze kunstenaars zich eveneens voorstellingen maakten hoe de vorm van een dergelijke boom geweest moest zijn. Talloos zijn de afbeeldingen die zijn gemaakt van hout, metaal of als schilderij. Ook in Zoetermeer komen deze afbeeldingen nog voor, zoals aan de Dorpsstraat 157 (zie foto), waar een levensboom van gietijzer boven een deur is aangebracht. Tot verfraaiing en versteviging werd soms tegen een glasplaat in de deur een rooster met een levensboom van gietijzer aangebracht.

De betekenis

Merkwaardig is, dat een verhaal rond de levensboom bij vrijwel alle culturen en godsdienstige stromingen voorkomt. Bij de Semitische volken, waartoe ook de Joden behoren, wordt vooral de aandacht gevestigd op de inwijding van de mens in het goed en het kwaad. Uit het Bijbelboek Genesis is bekend de tuin, ook wel de Hof van Eden genoemd. In deze tuin bevond zich een boom van het goed en het kwaad, waarvan de bewoners, Adam en Eva, niet mochten eten. Toen dit toch gebeurde, werd ons hiervan de fatale afloop bekend uit Genesis 3:8–24. Bij vrijwel alle culturen en mythologieën komt de levensboom voor in een paradijs en kan men soms door het eten van de vruchten een eeuwig leven verwerven.

Een veelheid van vormen

Bij de Islam is er een verbondenheid tussen boom en zaad. De Babyloniërs beeldden dit uit in twee bomen, namelijk een van de waarheid en een van het leven, beide bomen werden verenigd tot één boom. Ook in de mythen van het Hindoeïsme en Boeddhisme in India komen talloze afbeeldingen voor. Zeer bekend onder andere op de Stoepa van de Boroboedur, een Boeddhistisch heiligdom op Java. Soms wordt de kruin van de boom vergeleken met de grote en kleine hersenen van de mens, maar ook wordt dit wel omgedraaid, waarbij de stam naar boven is gericht en de kruin in de vorm van longen naar beneden, 'longboom'. Bij andere wordt de stam vergeleken met een staf. De vroegchristelijke kerken maakten gebruik van een zogenaamde kromstaf. Sint Nicolaas is eveneens altijd voorzien van een dergelijke staf, terwijl ook de Paus wel eens gebruik maakt van de kromstaf.

In Zoetermeer

In het historische centrum van Zoetermeer zijn ook nu nog levensbomen boven deuren te vinden, met name bij Dorpsstraat 145 en 157, Leidsewallen 69, Vierde Stationsstraat 450 en Huis Noorderbos aan de Voorweg 228. Het is heel goed mogelijk dat er nog meer levensbomen boven deuren in Zoetermeer te vinden zijn.

Als u er nog één weet, die niet genoemd is, willen we dat graag van u horen. U kunt zich melden bij dhr. C.A.L. van Wieringen, tel.: 079-316 37 64.

Dorpsstraat 157 (voorheen Lagereinde).
Fotograaf: S. Paassen, 1990

'Met de bloote pallas'

Ronald Grootveld

Wanneer je een zaak tegen iemand hebt lopen of die wilt gaan aanspannen, is het zaak je tijdig van getuigenverklaringen te voorzien. Zo dacht Pieter van Stigt, koopman te Culemborg, er ook over, toen hij in 1748 naar de Zoetermeerse notaris stapte. In zijn gezelschap waren Cornelis van der Beer, Cornelis de Bruijn en diens vrouw Marijtje Jongeleen, die het een en ander hadden te melden over de heer Francois de Lamberti, bewoner van een huis in de 19e kavel van de Driemanspolder (nu Voorweg 135). De oude rietdekker Jacob de Beer, destijds rietdekker in het dorp, was ongeveer 20 jaar geleden — 'precisen tijd' onbekend — aan de deur geweest bij de heer De Lamberti om een gering bedragje aan arbeidsloon te innen. In plaats van de som te voldoen had het De Lamberti 'gelust de oude man op de publiccqe weg te attacqueeren en te mishandelen' op dusdanige wijze dat hij daarvoor enige tijd later door de mannen van de baljuw van Rijnland was opgehaald om enige tijd in het 'gevangenhuijs', het Gravensteen te Leiden, door te brengen. Ook Cornelis de Bruijn had iets kwalijks meegemaakt: een jaar of vijf geleden was hij aan de deur geweest om zijn wagenmakersloon maar daar door de meid van De Lamberti, Elisabeth Witvelt, de deur gewezen 'seer injurieuselijk (kwetsend) met scheldwoorden van schelm als andersints bejegen'. Onverrichterzake keerde hij naar zijn huis terug maar enige tijd later stonden er twee garderuiters voor de deur, die toentertijd aan het dorsen waren bij mijnheer Lamberti. Zij vielen hem aan op zijn brutaliteit en over het feit dat hij de dorsers schelmen zou hebben genoemd. Hoewel hij verklaarde 'sulks onwaar te zijn en nooit gesegt te hebben' ontzagen de ruiters zich niet de arme wagenmaker en zijn vrouw 'met de bloote pallassen (sabels) te attacqueeren en zoodanig te quetsen en met voeten te trappen' dat het echtpaar geruime tijd hun gezondheid moest missen en zelfs door de bekomen wonden enige tijd het bed hadden moeten houden. Marijtje hield er zelfs een miskraam aan over, waarvoor een van de ruiters dan ook geruime tijd in Leiden gevangen had gezeten. De andere ruiter 'hadde zich inmediaat geabsenteert', die was dus verdwenen.

Jan Barend Vork had ook enkele minder aangename ervaringen met De Lamberti gehad: rond 1728-1732 had hij bij hem als knecht gediend en het gebeurde dat een valkenier zijn valk losliet om een reiger te verschalken. De valk viel op de werf van De Lamberti en de valkenier wilde zijn vogel ophalen, onder aanbieding van excuses en schadevergoeding. De heer en zijn vrouw, Jacoba Maria van der Does, vielen hem onder gevloek en gescheld echter op dusdanige wijze aan, dat de arme valkenier het erf moest ontvluchten met

achterlating van zijn polsband. Onder de aanhoudende en 'Godtergende' vloeken van De Lamberti rende hij het land in en ontkwam op die manier. Ook was er eens een oude watermolenaar op het erf gekomen, in de wandeling genaamd Aej Swetje. Zonder enige aanleiding begon De Lamberti te roepen 'geeft mijn carrabijn' en dat hij de oude man wilde doodschieten. De molenaar werd door hem 'geslagen en mishandelt en al gaande en vallende de werff affgeslagen en gestoten, niet jegenstaande veele bede van denzelven molenaar om hem met vreedem te willen laeten gaan'. Aan het einde van zijn dienst had Jan Barend nog een staaltje meegemaakt: De Lamberti liet hem bij zich komen en wederom zonder de minste reden werd de knecht met 'grootte quaataardigheijt onder een eijsselijk vloeken en Godes lasteringe' aangevallen met een snaphaan, geladen met scherp en in het bijzijn van mevrouw met de dood bedreigd. Alleen de vlucht bood nog uitkomst. De knecht wist dit alles in februari 1748 nog zeer goed en verklaarde alles nog 'in versche geheugenisse te hebben'! Twee weken later herinnerde hij zich nog meer: op een gegeven moment gedurende zijn diensttijd mistte hij een hemdrok met zilveren knoopjes. De Lamberti en zijn dienstmeid raadden hem aan in Den Haag naar een waarzegster te gaan, waarmee hij zijn hemdrok wel weer terug zou krijgen. Barend zou in zijn onnozelheid naar Den Haag zijn gegaan, ware hij niet door andere lieden daarvan weerhouden. Enkele dagen later werd hij echter door de dienstmeid Elisabeth Witvelt geroepen die hem toevoegde: 'Barent gij behoeft niemand anders te beschuldige wegens het steele van u hemtrok met silvere knoopjes als het oude wijff', bedoelende daarmee mevrouw De Lamberti. Volgens haar had mevrouw gezegd dat ze de hemdrok had afgenomen omdat de knecht tien gulden loon teveel had gehad. De hemdrok kwam echter nooit weer tevoorschijn. Dat Elisabeth Witvelt ook niet zo'n beste was, bleek toen zij eens bij Barend in huis kwam, toen daar tevens een zekere Grabel aanwezig was. De meid viel de ongelukkige Grabel 'met grootte quaataardigheijt met een bloote sabel' aan op zo'n manier dat hij uit het huis 'geslage en gedreeven wierd'. Deze getuigenis bevestigde Barend zelfs met een 'Zoo waarlijk moet mij Godt almagtig helpe'.

Pieter van Stigt had zijn kruit hiermee nog niet geheel verschoten; op zijn uitnodiging legden Jan Mol, linnenbleker te Nootdorp, Hendrik Vreede, eveneens te Nootdorp en Hermen Diekman, wonende aan de Hoge Rijndijk te Hazerswoude nog enkele verklaringen af. De linnenbleker had zich in 1739 vertoond in de kelderkeuken van De Lamberti om zijn loon op te halen voor het wassen en bleken van kleren. De meid Elisabeth zinde dit blijkbaar niet want zij greep 'met grootte boosaardigheijt' een luiwagen, waarmee ze de bleker een gat in het hoofd sloeg! Genoodzaakt de vlucht te nemen werd hij ook nog

eens achtervolgd door De Lamberti met een sabel in de hand en diens vrouw, die hem aanmoedigend toeriep: 'hakt dien hond de kop maar in!' Hij vluchtte naar het huis van Jan Barend Vork, waar zijn gekwetste hoofd werd verbonden. Hendrik Vreede bevestigde deze verklaring: hij was tussen 1739 en 1741 in dienst van De Lamberti als daggelder om te maaien en dorsen en had Jan Mol in de winter van 1739 het huis uit zien vluchten 'aan desselfs hoofd zeer bloeiende'. De heer was vervolgens bij hem op de dorsvloer gekomen en meldde: 'soo moet men hun toetakelen, dan worden se bang'. Volgens hem waren de echtelieden en hun meid zeer vermoegd en zelfs verheugd over hun daad. Ook kon hij het verhaal over de verdwenen hemdrok bevestigen en had hij eveneens meegemaakt dat de dienstmeid Grabel met de sabel 'die zij veeltijt onder haar schort droeg' het huis van Barend uitjoeg. Zelf was hij ook een keer bedreigd met een op scherp staande snaphaan en verschillende malen zeer brutaal bejegend door het echtpaar. Hij had de ervaring dat het gebruikelijk was om crediteuren zonder betaling van het erf te jagen maar op verzoeken om te helpen bij het mishandelen en aanvallen van personen was hij echter nooit ingegaan.

Harmen Diekman was omstreeks 1734-1735 twee jaar knecht geweest bij De Lamberti en herinnerde zich nog dat hij vaak was geslagen en regelmatig door de heer was bedreigd om hem met een hooivork dood te steken. Bij gebrek aan voldoende eten en drinken was hij na twee jaar vertrokken. Alle keren dat hij zijn achterstallige loon kwam vorderen, dreigde De Lamberti hem dood te schieten. De man had tenslotte ook nog de gewoonte om willekeurige arbeiders van zijn woning te jagen en hen uiteraard niet te betalen. Het echtpaar De Lamberti was inmiddels met hun dienstmeid vertrokken uit Zoetermeer. In 1744 verkochten zij hun woning 'Plaszigt', bestaande uit een herenhuis, boerderij, twee schuren en twee hooibergen, aan Pieter Moeraal voor ruim 11.500 gulden. De algemene indruk van de benadeelden was dat zij dusdanig slecht gedrag vertoonden dat geen enkel ordentelijk persoon respect voor ze had of ze gezelschap hield. 'Alle de goede inwoonderen' waren dan ook zeer verheugd dat het echtpaar inmiddels uit Zoetermeer was verdwenen.

Bronnen

Akten notaris Adriaan Rottermont, februari-maart 1748 (Not. Ztm 56);
verkoopakte 1744 (RA Ztm 75a).

Catootje

A.J. Leepel

Veel oudere mensen kennen wel het liedje 'Ik ben met Catootje naar de botermarkt geweest'. Nu zal vermoedelijk in de jaren 1862 en 1863 nog geen botermarkt zijn gehouden en zeker nog niet in Zegwaard of in Zoetermeer. Het is zelfs de vraag of er ooit in een van de beide dorpen een botermarkt heeft plaatsgevonden.

Rond de eeuwwisseling was er pas sprake van een opkomst van boterfirma's. Onlangs hebben we kunnen lezen dat de firma Noordam, na 101 jaar, als boterfirma is opgehouden te bestaan. De firma Brinkers is inmiddels ook al vertrokken uit Zoetermeer. De naam 'boterdorp' is zo komen te vervallen. Wat heeft dat nu allemaal met dat liedje te maken? Niet veel... echter wel met Catootje!

Wat was er in genoemde jaren namelijk gebeurd?

'Op den eersten December 1862, des avonds ten negen ure te Zegwaard is geboren een kind van het vrouwelijk geslacht, aan hetwelk is gegeven de voornaam van *cato* dochter van Dirk van Es, schoenmaker en diens huisvrouw Louisa Beumer, beiden wonende te Zegwaard.'

Ongetwijfeld vraagt u zich af, wat is er misgegaan met de geboorte van dat kind? We kunnen wel aannemen dat de geboorte voorspoedig moet zijn geweest, daar reeds in het gezin broertjes en zusjes aanwezig waren. Ze was dus niet bepaald de eerste. Het ging echter mis met de aangifte van de geboorte van Cato. Vader Dirk van Es had niet de wettelijke voorschriften van aangifte van de geboorte in acht genomen. Hij had namelijk pijn aan zijn been, waardoor hij het kind niet binnen drie dagen had kunnen aangeven bij de ambtenaar van de Burgerlijke Stand te Zegwaard. Bovendien weigerde deze ambtenaar, in dit geval de burgemeester, het kind alsnog later in te schrijven.

U begrijpt het al, dat kan zo maar niet worden rechtgetrokken! Hier moet vanzelfsprekend de rechtbank aan te pas komen. Uit het vonnis van 29 december 1862 van de arrondissements rechtbank te 's Gravenhage blijkt, dat Dirk van Es een geldboete heeft gekregen van maar liefst één gulden! Niet veel dus, denkt u. U moet echter niet vergeten dat in die tijd een gulden voor een arbeider heel veel geld betekende. In die tijd kon men voor 1 cent een dropje kopen of een stukje zoethout. Misschien herinnert u zich nog wel van vroeger dat bekende tafeltje met daarop een gebleekt wit tafellaken met diverse schoteltjes, allemaal rijkelijk voorzien van snoepgoed? Het kostte maar 1 cent! Om nu terug te keren naar vader Dirk van Es. Hij moest kennelijk ook nog eens de proceskosten betalen. Dat werd teveel. De gemeente Zegwaard heeft toen een verklaring naar rechtbank gezonden met daarin de vermelding, dat Dirk van Es 'onvermogen is tot betaling der noodige kosten' en tevens met

'het verzoek om daarbij toegelaten te worden tot kosteloze procedure ter zake van al hetgeen strekken moet om aan dat vonnis gevolg te geven.'

Om kort te gaan, *Cato van Es* werd ingeschreven in de geboorte registers van de gemeente Zegwaart met acte 53 dd. 19-10-1863, bijna een jaar later dan de feitelijke geboortedatum.

Niet onvermeld mag worden, dat bij deze verlate geboorteaangifte de volgende getuigen aanwezig waren:

1. Adrianus van Rijs, oud zesendertig jaren, zadelmaker
2. Adrianus Johannes van der Voort, oud dertig jaren, veldwachter

Deze akte werd mede ondertekend door de vader, Dirk van Es en door de burgemeester van Zegwaart, J. Lammens.

Verder kunnen wij u nog mededelen, dat de naam *Cato* nauwelijks voorkomt in de geboorteregisters van beide dorpen.

Op 2 december 1862 is Cato gedoopt in de Rooms Katholieks Kerk te Zoetermeer, maar dan onder de naam *Catharina* van Es.

Haar ouders hebben er blijkbaar niet onder geleden dat zij een boete hebben gekregen. Haar vader is maar liefst 94 jaar geworden en haar moeder 92 jaar! U ziet het, het was toen al gezond toeven in Zoetermeer.

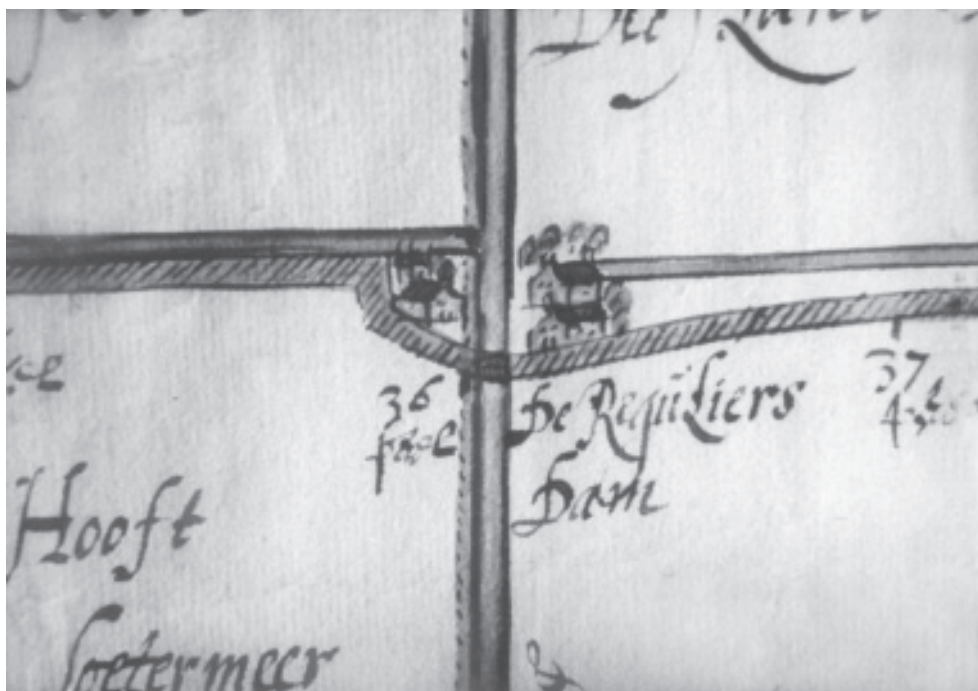
De 92-jarige Dirk van Es (midden) met zoon en kleinzoon op de schaats in 1914.

Nieuw Boek: 'Over de Reguliersdam'

Bij de onlangs in Museum 't Oude Huis geopende tentoonstelling 'schuitje varen, theetje drinken' verschijnt op 28 juni het boek 'Over de Reguliersdam'. Verschillende auteurs uit de Archeologische Werkgroep hebben hun steentje bijgedragen aan dit opgravingsverslag, dat veel historische informatie over de dam en zijn bewoners bevat. De legende van de monniken aan de dam wordt beschreven, evenals het wel en wee van de turfstekende en landbouwende families. Uitgebreid wordt ingegaan op de voorwerpen, die voor het overgrote deel in een twee eeuwen geleden gedempte sloot zijn gevonden. Inclusief een catalogus van de voorwerpen, een uitgebreide literatuurlijst en zo'n 150 illustraties omvat het boek 128 bladzijden.

Op zaterdag 28 juni wordt het eerste exemplaar om 11.00 uur in de tuin van 't Oude Huis aangeboden aan burgemeester Van Leeuwen. U bent daarbij van harte welkom.

De publicatie kost f. 20,- en is vanaf 28 juni te koop in het museum. Als u f. 26,- op Postbankrekening 4788145 t.n.v. Oud Soetermeer overmaakt, wordt het boek thuisbezorgd.

De bebouwing aan de Reguliersdam volgens een kaart door Pieter Florisz van der Sallem uit 1650.

Financiën 1996

Op 26 maart 1997 heeft de ledenvergadering de jaarrekening over 1996 en de balans per 31 december 1996 als volgt vastgesteld (hier in verkorte vorm weergegeven):

Balans 31-12-1996

activa		passiva	
contributierekening	1.548	crediteuren	5.402
donatierekening	5.488	Fonds De Hoop	45.042
zakenrekening	(-/- 110)	Boekenfonds	4.304
plusrekening	123	Fonds stratenboeken	2.591
roparcorekening	68.124	afschrijvingen:	
debiteuren museum	3.021	- A.W.Z.	2.913
debiteuren museum boeken	360	- G.W.Z.	2.500
		- I.S.V.	1.047
		-grasmaaimachine	1.930
		-algemeen	1.640
		reservering publ. A.W.Z.	1.500
		werkvermogen	9.685
totaal	78.654		78.654

Jaarrekening 1996

baten	jaarrekening	begroting
contributies	25.398	26.250
donaties en diversen	13.411	12.825
subsidie gemeente	20.726	21.040
huurverrek. museum	30.125	30.125
totaal baten	89.660	90.240
lasten		
huisvesting	59.008	59.790
organisatiekosten	13.370	15.650
uitvoeringskosten	12.706	14.800
totaal lasten	85.084	90.240
voordelig resultaat	4.567	

De adverteerders en de hierna genoemde bedrijven maken het met hun financiële steun mede mogelijk dit blad uit te geven.

Van As Makelaardij bv

Eerste Stationsstraat 61, tel. 079-316 44 45

Bouwmarkt De Bouwhof

Bleiswijkseweg 1, tel. 079-331 07 00

Cammeraat IJzerwaren

Eerste Stationsstraat 48, tel. 079-316 37 31

Cammeraat Zuivelhandel

Dorpsstraat 119, tel. 079-316 47 96

Carrosseriebedrijf Lamboo bv

Fokkerstraat 9, tel. 079-331 64 00

'De Gulle Bottelier' Boonekamp

Dorpsstraat 130, tel. 079-316 38 02

Henneken Radio en TV

Den Hoorn 7, tel. 079-316 32 97

Nieboer Gemako Van der Spek Makelaars

Dorpsstraat 50, tel. 079-316 77 71

Van Oosterom Schoen en Mode

Dorpsstraat 107, tel. 079-316 30 29

Roos Kantoorboekhandel

Dorpsstraat 155, tel. 079-316 35 80

Rooskleurig

Dorpsstraat 165, tel. 079-316 60 09

Rové Verlichting

Dorpsstraat 198, tel. 079-316 64 88

Schoenen Van Veen

Dorpsstraat 83, tel. 079-316 31 65

Slagerij Vollebregt

Dorpsstraat 127, tel. 079-316 35 25

Taxibedrijf Van der Slik

Kerkenbos 1-9, tel. 079-351 51 51

Verlaan Verfspecialzaak

Vlamingstraat 5, tel. 079-316 34 76

Van Waaij Herenmode

Dorpsstraat 163, tel. 079-316 39 10

Van Waaij Wonen

Bossenwaard 9, tel. 079-351 85 98

Op oude historische grond
waar ooit het huiste Palenstein stond
staat nu — en u voelt er zich thuis —
het Soetermeersche Koffehuys

†Soetermeersche Koffehuys, Dorpsstraat 108, tel. (079) 316 9064

Het avontuur begint bij Dump van Herwijnen

Voor alles wat met avontuur te maken heeft
moet je bij Van Herwijnen zijn.
Dus kom naar de Dorpsstraat 66
voor een complete uitrusting!
Zowel voor jouw actieve hobby
of jouw actieve vakantie!

Een compleet assortiment

Aantrekkelijk geprijsd

Ook voor campingsport,
messen, overlevingssets...

tenten
dartsport
klimsport
schietsport
vrijtijdsleding
kampeerartikelen
camping-gaz dealer
berg/wandelschoenen

dump
van Herwijnen
SINDS 1891

Dorpsstraat 66 Zoetermeer Telefoon 079 - 3163551